

Inventering av Liaskogen 2000 - 2017

Mats Andersson och Sven-Olof Eriksson

Inledning

Liaskogen är belägen sydväst om Frövi intill Väringsens västra sida. I slutet av 1980-talet uppmärksammades Liaskogens höga naturvärden och troligen var det observationerna av vitryggig hackspett i området som var upptakten. En fågelinventering i form av förenklad revirartering utfördes vid fem tillfällen av Frövi Fågelklubb under försommaren 1991. Liaskogens naturvärden inventerades även under våren-sommaren 1995 och utfördes av medlemmar ur Frövi Fågelklubb och Linde Naturskyddsförening. Inventeringens fokus var då, förutom på fågellivet, även kärlväxter, lavar, mossor och vedsvampar.

En skrivelse från Frövi Fågelklubb, Linde Naturskyddsförening, Grimsö Forskningsstation och Skogsvårdsstyrelsen sändes därefter till länsstyrelsen och kommunstyrelsen med begäran om ett skydd för området. Begäran behandlades positivt och Liaskogen blev ett naturreservat och invigningen skedde 1998.

Med start år 2000 påbörjades en årlig fågelinventering. Inventeringens syfte var att följa fågellivets utveckling inom reservatet och försöka identifiera trender och andra förändringar. Nedan följer en presentation av området och resultat från inventeringen.

Områdesbeskrivning

Liaskogens naturreservat har en yta på 83 hektar. Liaskogen är ett flackt låglänt område mellan byn Lia och sjön Väringen strax söder om Frövi i Lindesbergs kommun. Liaskogen är ett för länet ovanligt stort och värdefullt sammanhängande sumpskogsområde med fastmarksholmar. Skogen uppkom till största delen efter att Väringen sänktes i slutet av 1800-talet och har sedan dess i stort sett utvecklats fritt.

Skogen är en fint sammansatt mosaik av sumpskog och moränkullar. Sumpskogen utgörs till största delen av örtrik klubbalsumpskog med inslag av gran. Moränkullarna är beväxade med i huvudsak asp och björk med inväxande gran. Marken är bördig och i fältskiktet finns högrörter representerade. Skogens medelålder är ca 100 år men vissa partier med äldre skog finns, övre åldern på tall, gran och asp är 150 år. Dessa partier återfinns på de kullar som en gång bildade öar i sjön Väringen. De gamla asparna representeras av gigantiska exemplar som mäter över 30 meters höjd.

Spår av visst skogsbruk finns ställvis i form av svaga gallringar och vindfällshuggningar. Till stora delar ger ändock skogen ett orört intryck. Tillgången på död ved är hög både vad gäller stående död ved och liggande lågor i olika nedbrytningsstadier.

Många ovanliga arter av lavar, mossor och vedsvampar växer både på den döda veden och på levande träd. Bland annat kan man hitta lunglav och västlig njurlav, asphätmossa och fällmossa samt ullticka och brandticka.

Omloppstiden på gran i området är kort vilket förklarar den höga andelen död granved, bitvis är den så kallade självgallringsfrekvensen hos granen hög. Utöver ovan nämnda trädslag finns lind, hassel, hägg, rönn, ek och sälg sparsamt representerade i området.

Till området hör även stränderna och de vassbevuxna vikarna, varav Liaviken är störst. Dessutom ingår åkermarker, igenväxande betesmarker och andra buskrika marker i utkanterna.

Inventeringsmetodik

Inventeringen är en så kallad punkttaxering. En förutbestämd slinga följs med 12 stopp där en räkning sker av alla hörda och sedda fåglar under exakt fem minuter. De 12 punkterna är förlagda så att dubbelräkning ska undvikas. De fåglar som hörs eller ses mellan punkterna med stopp tas inte med i protokollet. Inventeringen startar vid reservatets parkering och ruten följer därefter den markerade gångstigen (se karta nedan). Från parkeringen till naturreservatet är det ca 800 meter. Den markerade gångstigen i reservatet är cirka 2 km lång. Totalt är inventeringsruten knappt 3 km.

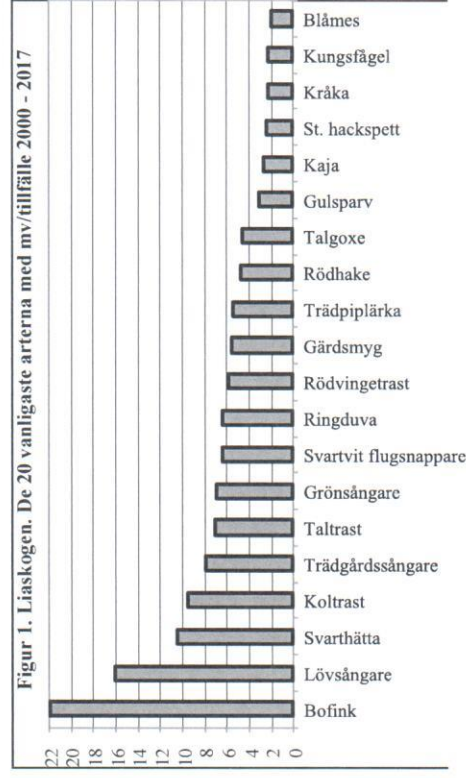
Under åren 2000 - 2017 genomfördes 2-5 inventeringstillfällen per år (i genomsnitt 3,5 tillfällen). Datum för inventeringarna har inte varit exakt samma men majoriteten har förlagts under perioden 25 maj till 10 juni. Samtliga besök gjordes under morgonen med start kl. 06:00. Inventerare har alla år varit Mats Andersson och Sven-Olof Eriksson.

Resultat

Sammanlagt under åren 2000 - 2017 har 93 arter noterats i samband med stoppen.

I Tabell 1 längre ned redovisas antal besök och totala antalet arter, individer och medelvärdet för dessa som noterats i samband med varje enskild inventering åren 2000 - 2017. Figur 2 längre ned visar på antalet arter och individer i diagram.

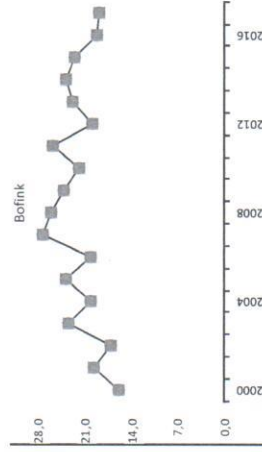
Nedanstående diagram (Figur 1.) redovisar i turordning de 20 vanligaste arterna (medelvärdet för samtliga år) under de 18 åren som inventeringen hittills genomförts.

Nedan kommenteras i turordning de 20 vanligaste arterna under 2000 - 2017. Där görs också för vissa arter jämförelse med Svensk Fågeltaxering, den svenska övervakningen av fåglarnas populationsutveckling åren 1975 - 2016 (Green, Haas & Lindström 2017). Efter artens latinska namn anges medelvärdet för alla år.

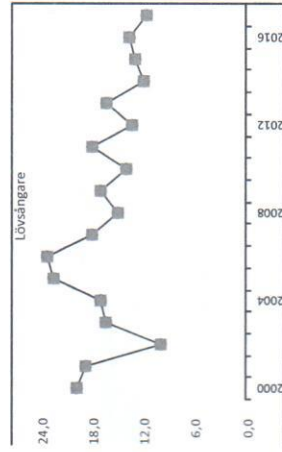
Arternas antal från de 18 åren redovisas i diagram (räknat som medelvärde av samtliga enskilda årens inventeringstillfällen). Antalet besök varierar mellan två och fem.

Bofink *Fringilla coelebs* (22,0)

Bofinken har varit den vanligaste arten samtliga år. Åren 2007 - 2008 var de högsta siffrorna för att därefter sjunka något. Detta sammanfaller med den allmänna trenden för Sverige (Green, Haas & Lindström 2017).

Lövsångare *Phylloscopus trochilus* (16,1)

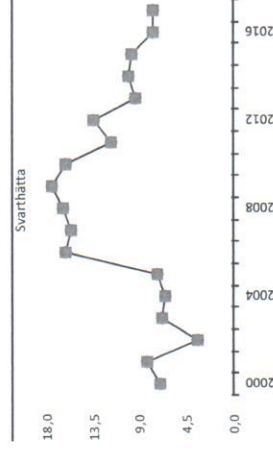
Lövsångaren uppvisar en tydlig nedgång (en dryg halvering) räknat från år 2006, då med högsta antalet 25,3 till lägsta antalet 11,7 för 2017.

Även lövsångaren följer den allmänna nedåtgående trenden för Sverige (Green, Haas & Lindström 2017).

Lövsångaren är vår vanligaste fågel i landet med ett beräknat antal par om 13 miljoner. Denna uppskattning gjordes 2008 och återfinns i boken "Fågla i Sverige - antal och förekomst" (Ottosson, U. m.fl. 2012).

Det finns två raser lövsångare i Sverige; en nordlig *acredula* och en sydlig *trochilus*. Övergången sker i södra Norrland mellan 62 och 63°N.

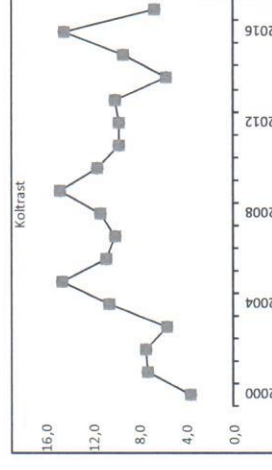
Svarthätta *Sylvia atricapilla* (10,5)

Svarthättan ökade snabbt efter 2005 då mer än en fördubbling skedde. Antalet låg då ganska stabilt mellan 15 och 17 individer per tillfälle åren 2006 - 2010. Åren 2008 - 2010 hade den gått förbi lövsångaren och var den näst vanligaste fågeln i Liaskogen. Därefter har antalet sjunkit för att under de senaste fem åren legat mellan 8 och 10.

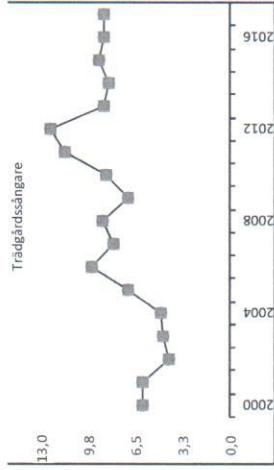
Trenden följer ganska väl den som gäller i övriga landet. Enligt Svensk Fågeltaxering har svarthättan ökat i antal sedan starten 1975 för att under senare år avstamma (Green, Haas & Lindström 2017). Svarthättan är knuten till södra Sverige och antalet minskar snabbt från södra Dalarna och mot nordost (Ottosson, U. m.fl. 2012). Alltså inte så långt bort från vår kommun.

Koltrast *Turdus merula* (9,6)

Koltrasten uppvisar en svagt positiv trend från starten och 2016 gick koltrasten förbi lövsångaren med en högre siffra och hamnade som nummer två av de vanligaste arterna. Året efter sjönk den tillbaka och hamnade som delad femte vanligaste art.

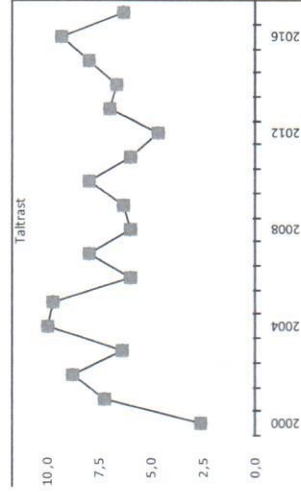
Trädgårdssångare *Sylvia borin* (7,9)

Trädgårdssångaren uppvisar en tydligt uppåtgående trend sedan starten. De senaste fem åren har antalet dock stabiliserats mellan åtta och nio individer per tillfälle.

Trädgårdssångaren tillhör de tjugo vanligaste fågelarterna i Sverige och skattas som nummer tretton. Populationen bedöms som stabil de senaste trettio åren. Arten finns sällan i ren barrskog och är som vanligast i rika lövskogar (Ottozon, U. m.fl. 2012). Enligt en undersökning i Dalarna krävdes det minst 15 % lövinslag innan den ens fanns. Därefter upp till 90 % lövinslag var tätheten nästan samma. Vid lövinslag över 95 % var dock tätheterna flerdubbelt högre än i blandskogen (Forslund 2003).

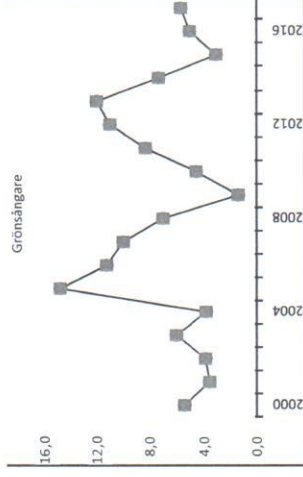
Taltrast *Turdus philomelos* (7,1)

Taltrasten har haft stabila värden. Frånsett första årets låga värde (2,6) har värdena pendlat mellan 4,7 och 10,0. Detta följer även den allmänna trenden för Sverige (Green, Haas & Lindström 2017).

Taltrasten är Sveriges vanligaste trast och förekommer i alla typer av skog över hela landet, även om de högsta tätheterna är i södra Sverige. Populationen har varit långsiktigt stabil, med en svag ökning efter år 2000 (Ottozon, U. m.fl. 2012).

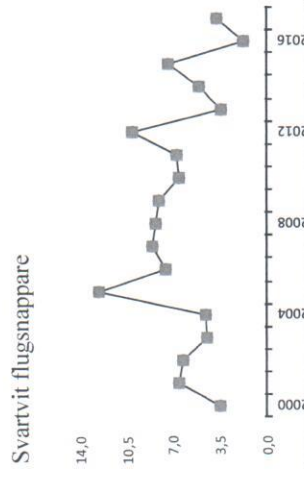
Grönsångare *Phylloscopus sibilatrix* (6,9)

Grönsångaren har varierat i antal under åren. De första fem åren hamnade antalen mellan 3,5 och 6,0, för att under 2005 kraftigt öka till högsta siffran 14,8. Därefter sjönk antalen successivt, fram till år 2009, ner till den lägsta siffran (1,3) för alla år. Från 2009 ökade antalen åter, fram till 2013 då näst högsta siffran 12,0 räknades, för att så åter sjunka och 2017 hamnade värdet på 5,7.

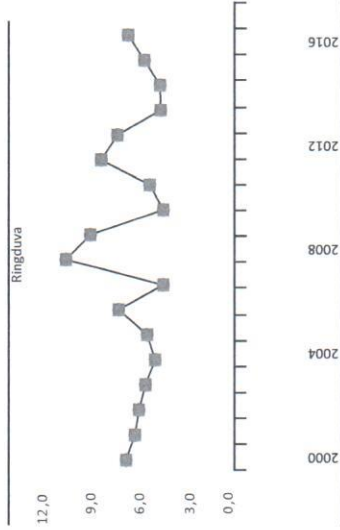
Trenden i Sverige är minskande efter år 2000 (Green, Haas & Lindström 2017).

Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca* (6,3)

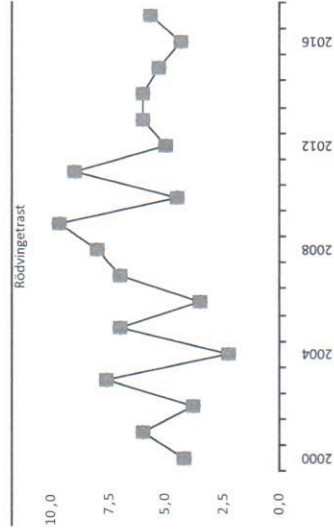
Svartvit flugsnapparen uppvisar en svagt nedåtgående trend för samtliga år. År 2005 fanns den högsta siffran (12,5). Därefter var siffrorna stabila sex år för att under 2012 öka till 10,0. Efter en tydlig nedgång 2013 ökade antalet åter de följande två åren för att under 2016 uppvisa den lägsta siffran för alla år (1,7). En liten ökning 2017. Det svenska beståndet har minskat sedan mitten av 1980-talet (Green, Haas & Lindström 2017).

Ringduva *Columba palumbus* (6,3)

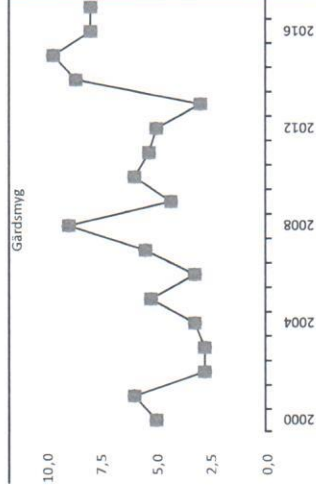
Ringduvan har haft en stabil population. Det finns ingen positiv eller negativ trend sett över alla år.

Rödvingetrast *Turdus iliacus* (5,8)

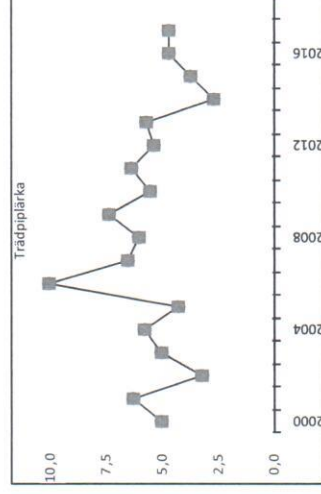
Rödvingetrasten har varit ganska stabil men har pendlat mellan 2,3 och 9,7. Efter 2011 har den dock visat små förändringar mellan åren. Trenden är svagt positiv. Rödvingetrasten häckar i skogsmark över större delen av Sverige, men saknas nästan helt i Skåne, Blekinge, Halland och sydvästra Småland (Ottosson, U. m.fl. 2012). Enligt den svenska övervakningen av fåglarnas populationsutveckling går det dåligt för arten. Där visas också att rödvingetrasten drar sig tillbaka norrut. Arten minskar i hela landet, men minskningen är tre gånger starkare i söder (Green, Haas & Lindström 2017).

Gärdsmyg *Troglodytes troglodytes* (5,6)

Gärdsmygen uppvisar för alla år en positiv trend. Däremot finns det några årsvariationer. Mellan 2008 och 2009 halverades summan. Gärdsmygen är känslig för kalla vintar men milda vintrar visar sig snabbt i ökande antal. Efter vintern 2008 - 2009 minskade beståndet med 60 % enligt Svensk Fågeltaxering (Green, Haas & Lindström 2017).

Trädpiplärka *Anthus trivialis* (5,4)

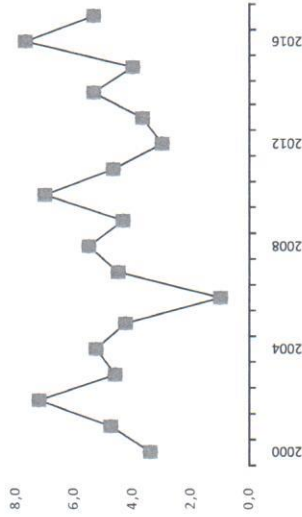

Trädpiplärkan har varit ganska stabil, även om en svagt nedgående trend kan ses. För hela Sverige har det varit en nedgång sedan 1980-talet (Green, Haas & Lindström 2017). Trädpiplärkan är en av de vanligaste fåglarna i landet och hamnade som nummer sex med 2,4 miljoner par vid uppskattningen som gjordes 2008 (Ottosson, U. m.fl. 2012).

Rödihak

Erithacus rubecula (4,7)

Rödihak

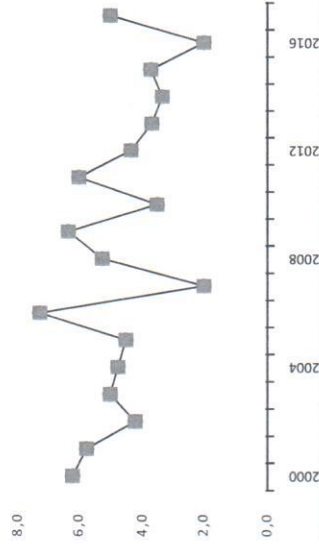
Rödihakens siffror har varit stabila under åren (frånsett 2006 med endast 1,0) och visar dessutom på en svagt positiv trend.

För hela Sverige är rödihak en av de mest stabila arterna vad gäller det häckande beståndet. Däremot har den ökat stadigt som övervintrare sedan de kalla vintrarna i mitten av 1980-talet. Sannolikt beroende på de allt varmare vintrarna sedan dess. Om det är svenska häckande fåglar som övervintrar här, eller om de kommer längre österifrån, är inte känt (Green, Haas & Lindström 2017).

Talgox

Parus major (4,6)

Talgox

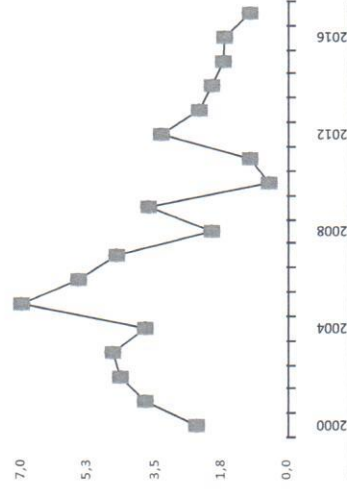
Talgoxen har pendlat mellan som lägst 2,0 och som mest 7,3 individer som medelvärde per år. Trenden är nedåtgående.

I motsats till den nedåtgående trenden i Liaskogen har talgoxen setts öka inom Svensk Fågeltaxering. Det är data från standardruterna under perioden 1998-2016 som visar på en sentida populationsökning (Green, Haas & Lindström 2017).

Gulspary

Emberiza citrinella (3,1)

Gulspary

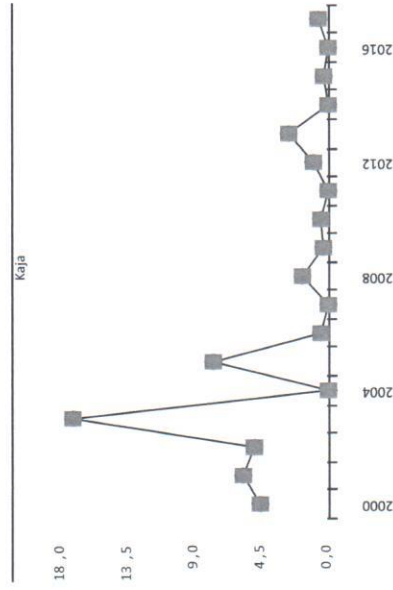
Totalt en nedåtgående trend för gulspary. Gulspary är i Liaskogen knuten till ytterområden, i den öppna kantzonen till reservatet.

I hela landet har gulspary minskat sedan lång tid och i Europa har artens antal halverats sedan 1980. I Sverige har minskningen i norr varit dubbelt så snabb som i söder (Green, Haas & Lindström 2017).

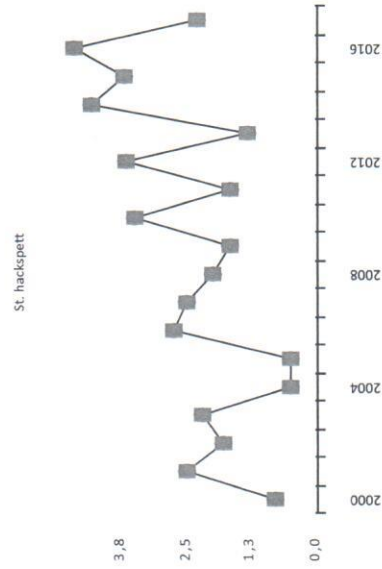
Gulspary, foto Sven-Olof Eriksson

Kaja *Corvus monedula* (2,7)

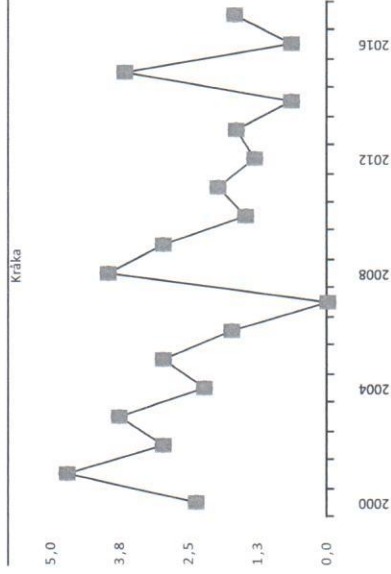
Kajan har de senaste tio åren endast uppträtt i enstaka antal varje år.

Större hackspett *Dendrocopos major* (2,4)

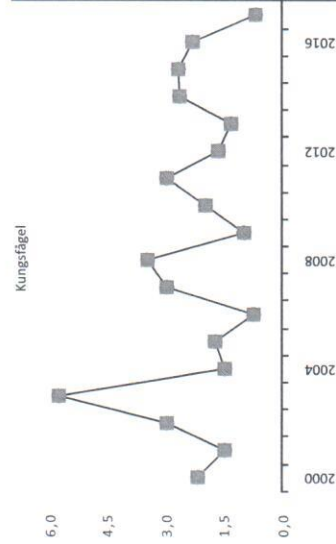
Större hackspetten visar en positiv trend för alla år. Den kan dock tydligt variera mellan åren. Tillgången på gran- och tallfrön styr överlevnaden särskilt vintertid.

Kråka *Corvus corone* (2,3)

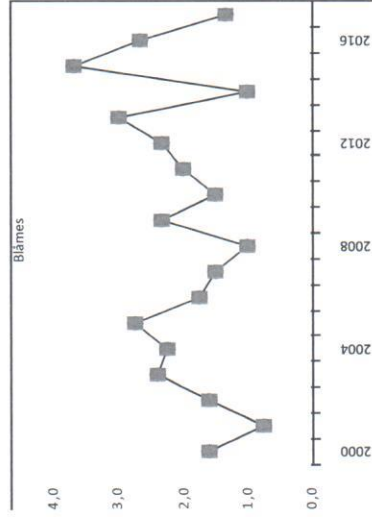
Kråkan visar en nedåtgående trend för hela perioden. Kråkans minskning gäller även övriga landet, en minskning som den delar med flera andra kråkfåglar. Enligt de s.k. standardrutterna är trenderna mest negativa de senaste 10 åren (Green, Haas & Lindström 2017).

Kungsfågel *Regulus regulus* (2,2)

Kungsfågeln uppvisar en svagt nedåtgående trend. Lägsta siffran var 2017 med totalt två individer (1+1) för de tre besöken (mv=0,7). Minskningen gäller även övriga Sverige.

Blåmes *Cyanistes caeruleus* (2,0)

Blåmesen visar en svag ökning, vilket stämmer väl med övriga landet.

Övriga arter

Här kommenteras några övriga arter som hamnar utanför "20-listan" men som är knutna till Liaskogen eller är särskilt intressanta.

Skogsduva *Columba oenas*. Har minskat. Från att den under de första åren var årlig är den nu noterad kanske vartannat år. Artens häckningsområde är främst i södra delen av landet och när kanske inte så mycket längre norrut än vår kommun. Skogsduvan har under lång tid minskat men har ökat något efter 2000 (Green, Haas & Lindström 2017).

Gök *Cuculus canorus*. Under sju av åren har ingen gök noterats. Medelvärdet för samtliga enskilda årens inventeringstillfällen är 0,6. Efter 2008 har göken varit mer frekvent förekommande och kanske en ökning är på gång. Göken har också under lång tid minskat i Sverige, men efter 2000 har den återhämtat sig något (Ottooson, U. m.fl. 2012).

Gröngöling *Picus viridis*. Noteras från punkterna nästan varje år (fyra år dock utan notering) med mellan 1-4 ex. Medelvärdet för samtliga enskilda årens inventeringstillfällen är 0,5. Gröngölingen häckar främst i södra Sverige upp till våra breddgrader.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*. Har noterats med färre antal de senaste tio åren. Detta motsätter resultat från Svensk Fågeltaxering som visar en ökning de senaste 15-20 åren (Green, Haas & Lindström 2017).

Lundsångare *Phylloscopus trochiloides*. Har från punkterna noterats tre år (2000, 2012, 2016) med sjungande. Lundsångaren är en sällsynt och oregelbunden fågel som inte är årsviss i Västmanland.

Gransångare *Phylloscopus collybita*. Gransångaren har noterats två gånger under åren (2002, 2016). Det finns två raser i Sverige, en nordlig *abietinus* och en sydlig *collybita*. Båda raserna ökar stadigt i landet, den sydliga mest. Det blir intressant att följa utvecklingen i vårt område, även om det i nuläget är oklart vilken av raserna som uppträder hos oss under häckningstiden.

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*. Mindre flugsnapparen har noterats under nio av de arton åren och 2007 hördes två olika individer. En trolig gissning är att häckning sker regelbundet i Liaskogen.

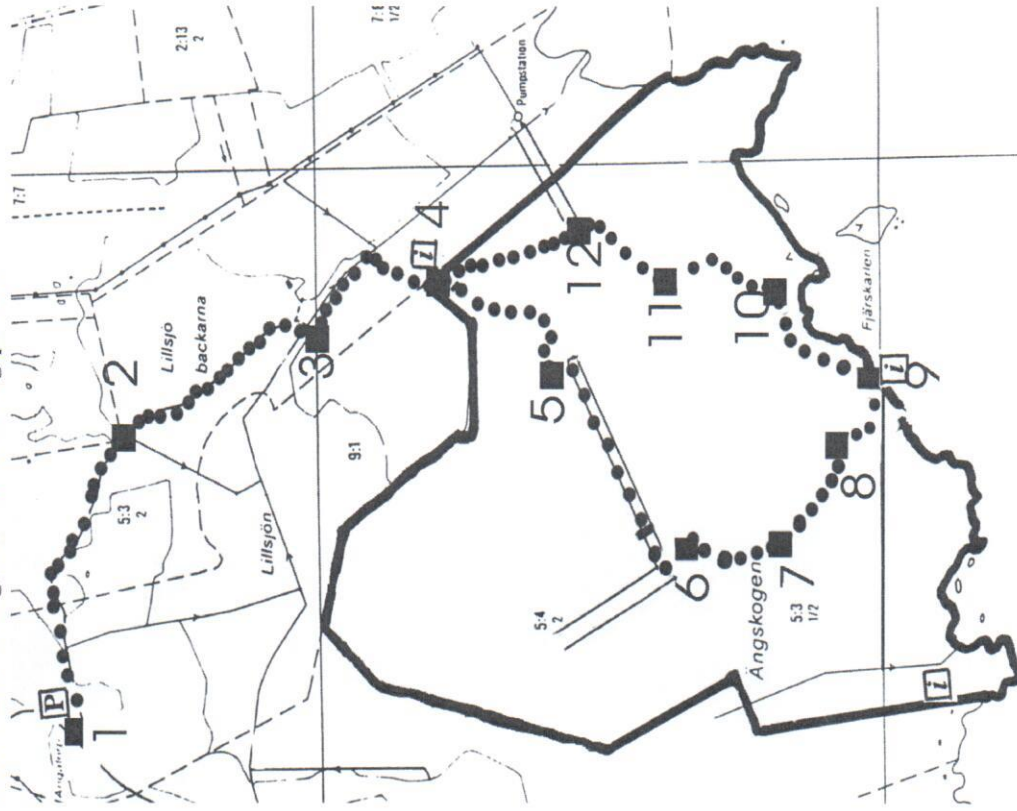

Mindre flugsnappare, foto Sven-Olof Eriksson

Referenser

- Forslund, M. 2003. Fågelfaunan i olika skogsmiljöer - en studie på beståndsnivå. Skogsstyrelsens rapportserie nr. 2003:2.
- Green, M., Haas, F. & Lindström, Å. 2017. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2016. Lunds Universitet.
- Ottooson, U. m.fl. 2012. Fåglarna i Sverige - antal och förekomst. SOF.

Karta över Liaskogen med inventeringspunkter

Tabell 1. Antalet besök, arter och individer de olika åren 2000-2017.

År	Antal besök	Antal arter	Mv arter/ tillfälle	Antal in- divider	Mv indivi- der/ tillfälle
2000	5	55	30	665	133
2001	4	48	31	605	151
2002	5	49	28	614	123
2003	5	55	32	832	166
2004	4	47	30	527	132
2005	4	44	28	734	184
2006	4	47	28	668	167
2007	2	30	25	316	158
2008	4	51	32	711	178
2009	3	42	31	544	181
2010	2	37	29	297	149
2011	3	43	29	481	160
2012	3	48	31	478	159
2013	3	37	26	431	144
2014	3	35	25	391	130
2015	3	38	28	429	143
2016	3	40	27	407	136
2017	3	43	30	389	130

